

Bouwen op het verleden

Sinds 1 september 2007 moet iedereen in Nederland die de grond roert voor bijvoorbeeld bouw- of infra-projecten, zich houden aan een nieuwe richtlijnen voor de omgang met archeologisch erfgoed. De richtlijnen zijn opgenomen in de Monumentenwet. De gemeente Epe heeft de verplichtingen die voortvloeien uit de Wet op de Archeologische Monumentenzorg breder opgepakt en aangegrepen om een Cultuurhistorisch Beleidskader te ontwikkelen.

In 1992 hebben EU-landen op Malta het zogeheten Verdrag van Valletta ondertekend. Door onduidelijke regelgeving was er een praktijk ontstaan waardoor de archeologische monumentenzorg bijna een kwestie van willekeur was geworden, met alle onaangename verrassingen van dien. En daar moest maar eens een einde aan komen, aldus de Europese landen destijds in gezamenlijke verklaring. In 2007 is de Monumentenwet aangepast om de afspraken in het verdrag van Valletta te vertalen voor de Nederlandse wetgeving. De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed voert de wet namens het ministerie van OCW uit. Bovendien houdt deze organisatie een databank bij met digitale gegevens van vondsten in Nederland en van locaties waar archeologische sporen verwacht kunnen worden. Gemeenten en provincie hebben de plicht die regels van de wet door te vertalen naar een Archeologisch Beleidskader. Net zoals ze dat hebben gedaan voor richtlijnen die gelden op het terrein van het milieu. Toetsing van projecten op archeologische waarde is voor bouwers en projectontwikkelaars verplicht geworden.

DUIDELIJKHEID

De nieuwe wet brengt duidelijkheid voor gemeenten, bouwers en archeologen. Menig bouwwerk kon in het verleden voor maanden vertraagd worden als een archeoloog met zijn neus bovenop ontgravingen zat. En omgekeerd schreeuwden bouwers het niet van de daken als ze bij ontgravingen iets tegenkwamen wat leek op een archeologische vondst. Ook niet goed natuurlijk. Dergelijk gedrag van bouwers en archeologen kon over en weer voor heel wat irritatie zorgen. Dat is nu een stuk minder geworden dankzij de regelgeving. Sterker nog, beide partijen werken juist meer samen. Want voordat er nu een spade de grond in kan, moet de bouwer aantonen dat er niets van belang in de grond zit. De planprocedure omvat een archeologisch vooronderzoek en als dat nodig is zijn proefboringen vereist. Verder zal de gemeente het eigen beleid meer dan voorheen kunnen en moeten bepalen. Grote steden beschikken doorgaans over een eigen archeologische dienst; kleine gemeenten kunnen zich laten bijstaan door adviesbureaus.

INVENTARISATIE

Eén van die gemeenten die een eigen beleid op poten heeft gezet, is de gemeente Epe. Hier is men nog een stuk verder gegaan en heeft men die verplichtingen die voortvloeien uit de wetgeving breder getrokken. Hoe en wat? Dat vragen we aan Jan-Olaf Tjabringa van Cultuurland Advies (www.cultuurland.com). Hij is nauw betrokken geweest bij de opstelling van wat het Cultuurhistorische Beleidskader heet. De feitelijke uitvoering van het project was in handen van ingenieurs- en adviesbureau Tauw. "We zijn samen met de betrokken gemeenteambtenaren begonnen met de oprichting van een commissie die het onderzoek en de inventarisatie begeleidt. Daarin zitten vertegenwoordigers van clubs als Erfgoedplatform Epe en de Stuurgroep Traditioneel Landgebruik. Het Erfgoedplatform is een koepel van verenigingen die op de één of andere manier actief zijn op het terrein van de cultuurhistorie. Zo zit er in één klap veel kennis, ervaring, netwerken en enthousiasme aan tafel. Bovendien bereik je dan dat het onderzoek breed gedragen wordt door de lokale bevolking. Behalve het archeologische aspect zijn ook andere waarden in kaart gebracht. Dan heb ik het over het historisch geografische landschap en de lokale bouwgeschiedenis." Met het historisch geografische landschap doelt Tjabringa op de

ontstaansgeschiedenis van de omgeving. Waarom ziet die eruit, zoals die eruitziet? "Denk aan de invloed van de mens, die landbouwgronden heeft ingericht, de enken. Of de sprengbeken op de Veluwe gegraven. Maar denk ook aan de stroomgebieden van rivieren en de invloed die de ijstijd op het Nederlandse landschap heeft gehad."

De lokale bouwhistorie heeft betrekking op de architectuur en het materiaalgebruik. "Ten westen van Epe zien de boerderijen er anders uit dan in het oostelijke deel waar vroeger de rijkere boeren woonden. Die konden zich meer permitteren en dat zie je tot op de dag van vandaag."

De drie genoemde onderdelen zijn intensief geïnventariseerd en vastgelegd op een gedetailleerde kaart met beschrijving en waardering van alle belangwekkende elementen en patronen.

WAARDE

Maar, hoe bepaal je precies de waarde? Tjabringa: "Op grond van verschillende criteria, waaronder zeldzaamheid en het belang dat kenners en de samenleving als geheel eraan hechten. En dat kan dan gaan over een bijzonder gebouw, een archeologische vondst, de loop van een beek, karakteristiek landschap of het stratenplan in een historische dorpskern."

De kaart, de waardering en de achterliggende rapportages zijn de toetsingskaders waarbinnen de gemeente haar beleid kan vormgeven. Dat betekent niet dat de gemeente bovenop de wettelijke toetsingskaders extra inspanningen kan eisen van de bouwers en ontwikkelaars. Deze hebben zich in eerste instantie te houden aan wat er wettelijk is vastgelegd over monumentale gebouwen, beschermde stadsgezichten en sinds 2007 dus ook over wat de bodem aan archeologische waarde verbergt.

Tjabringa: "De gemeente kan het cultuurhistorische beleidskader natuurlijk wel onder de aandacht brengen bij degene die wil bouwen. Bovendien merken we dat de bouwers graag iets willen laten zien van de geschiedenis van de locatie waar ze aan de gang willen. Zo dragen ze in wezen hun steentje bij aan een de geschiedenis die teruggaat tot de geologische vorming van het landschap. Dat wordt ook onderkend als een kwaliteit die te maken heeft met leefbaarheid. Potentiële woningkopers zien in hun omgeving graag elementen terug die iets zeggen over het karakter van de buurt of omgeving. Tevens goed voor citybranding. En verder biedt het cultuurhistorisch beleidskader voor meerdere beleidsvelden een meerwaarde. Denk daarbij aan het onderwijs of de toeristische sector. Cultuurtoerisme wordt immers steeds belangrijker en kan daarin een belangrijke rol vervullen want er is op dat terrein genoeg te zien in deze Gelderse gemeente."

**Er gaat geen spade de grond in
voordat de bouwer heeft aangetoond
dat de bodem geen archeologische
schatten herbergt**